

Sygn. akt VI U 90/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2016 roku

Sąd Okręgowy w Płocku VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Ewa Solecka

Protokolant: stażysta Sylwia Krzeszewska

po rozpoznaniu w dniu 24 czerwca 2016 roku w Płocku

sprawy A. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o zwrot nienależnie pobranej renty rodzinnej

na skutek odwołania A. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

z dnia 30 listopada 2015 roku, znak: (...) -1-01/20/R

I. zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustala, iż A. K. nie jest zobowiązany do zapłaty odsetek za okres od 23 grudnia 2014 roku do 30 listopada 2015 roku w kwocie 196,89 zł,

II. oddala odwołanie w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

Zaskarżoną decyzją z dnia 30 listopada 2015r., znak: (...) -1-01/20/R, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. zobowiązał A. K. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 01.12.2014r. do 30.09.2015r. w kwocie 4.348,30 zł i odsetek za okres od 23.12.2014r. do 30.11.2015r. tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 196,89 zł. W uzasadnieniu przedmiotowej decyzji organ rentowy wskazał, że ubezpieczony pobrał nienależne świadczenie z tytułu renty rodzinnej z powodu przerwania nauki z dniem 27.11.2014r.

We wniesionym od powyższej decyzji odwołaniu A. K. zarzucił, że nie zawiera ona uzasadnienia faktycznego. Podniósł, że nie miał informacji co do tego, że renta rodzinna mu się nie należy, wypłaconą rentę przeznaczył na zaspokojenie potrzeb związanych z utrzymaniem się (odżywianie), z obowiązkiem zwrotu nie mógł się liczyć, poza tym z renty rodzinnej korzystała także jego siostra J. K. (1). Nadto podniósł, że w sytuacji żądania od niego zwrotu renty pobranej w okresie od grudnia 2014r. do września 2015r., jego siostra, która jest także uprawniona do renty rodzinnej, powinna mieć podwyższoną rentę do 85% albo też, za jej zgodą winno się zaliczyć to, czego zwrotu żąda od niego organ rentowy, na poczet jej podwyższonej renty.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie w całości podnosząc, że nadpłata renty rodzinnej powstała z winy odwołującego ponieważ nie powiadomił on ZUS o przerwaniu nauki w szkole z dniem 27.11.2014r. Nadto wskazał, że osoba, która nie ma uprawnienia do świadczenia nie może nim dysponować tj. nie może go

przekazać na rzecz innego uprawnionego. Podniósł, że siostra odwołującego mogłaby mieć wypłacone świadczenie w całości, gdyby w określonym czasie złożyła stosowny wniosek.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Od 24 czerwca 1997r. A. K., ur. (...) i jego siostra J. K. (2), ur. (...), byli uprawnieni do renty rodzinnej po zmarłym ojcu G. K.. Decyzją z dnia 24 października 2013r., znak (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. wznowił wypłatę renty rodzinnej A. K. od dnia 01.10.2013r. do 31.03.2014r. w związku z przedłożeniem przez odwołującego zaświadczenia z dnia 15.10.2013r., że jest studentem pierwszego semestru czwartego roku fizjoterapii na Wydziale o Zdrowiu (...) Uczelni H. – Ekonomicznej z planowanym terminem ukończenia studiów 31.03.2014r. Decyzją z dnia 07 marca 2014r. organ rentowy wstrzymał wypłatę renty rodzinnej odwołującemu od 01.04.2014r. z powodu ustania uprawnień.

[dowód: decyzja z dnia 21.07.1997r. – k. 17, decyzja z dnia 24.10.2013r. – k. 272, decyzja z dnia 07.03.2014r. – k. 275, zaświadczenie – k. 269 plik R akt ZUS]

W dniu 14.10.2014r. odwołujący złożył w organie rentowym zaświadczenie Wyższej Szkoły (...) w W. z dnia 09.10.2014r., poświadczające, że jest studentem 1 roku na kierunku fizjoterapia z planowanym rokiem ukończenia studiów 2016. Decyzją z dnia 17.10.2014r. ponownie ustalono wnioskodawcy prawo do renty rodzinnej od 01.10.2014r. do 30.09.2016r. Renta podlegała podziałowi na 2 części. Część renty rodzinnej dla jednej osoby wynosiła 422,23 zł. Decyzja ta, jak i wcześniejsze decyzje, zawierała pouczenie, że osoba pobierająca rentę rodzinną jest zobowiązana powiadomić organ rentowy o zaprzestaniu uczęszczania do szkoły - uczelni.

[dowód: zaświadczenie – k. 280, decyzja k: 281 plik R akt ZUS]

A. K. w dniu 27 listopada 2014r. złożył rezygnację ze studiów

w Wyższej Szkoły (...) w W. i został skreślony z listy studentów, o czym nie powiadomił organu rentowego. Organ rentowy pismami z dnia 24.09.2015r. i z dnia 21.10.2015r. zwrócił się do w/w szkoły o nadesłanie informacji, czy odwołujący kontynuował naukę i kiedy został skreślony z listy studentów. Informację taką uzyskał w dniu 04.11.2015r. W dniu 13.11.2015r. odwołujący złożył do organu rentowego oświadczenie, że w okresie od 01.12.2014r. do 30.09.2015r. nie kontynuował nauki w żadnej szkole.

[dowód: pisma – k. 286, 287, 288, 290, oświadczenie – k. 297 plik R akt ZUS]

W dniu 09.10.2015r. odwołujący złożył wniosek o dalszą wypłatę renty rodzinnej, do którego załączył zaświadczenie z dnia 07.10.2015r., że jest studentem pierwszego roku studiów na kierunku prawo finansowe i skarbowość na Wydziale Prawa i Administracji (...).

[dowód: wniosek – k. 284, zaświadczenie – k. 285 plik R akt ZUS]

W dniu 30.11.2015r. organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję.

[dowód: decyzja k: 294 akt ZUS]

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie ww. dowodów. De facto nie był on sporny pomiędzy stronami. Dowodów z dokumentów żadna ze stron nie kwestionowała, a Sąd z urzędu nie znalazł podstawy do tego by odmówić im wiarygodności i mocy dowodowej. W niniejszej sprawie bezsporne jest, że odwołujący się w okresie od 01.12.2014r. do 30.09.2015r. nie kontynuował nauki oraz nie poinformował organu rentowego o zaprzestaniu kontynuowania nauki. Zawarte w aktach rentowych decyzje zawierały pouczenie, że osoba uprawniona do renty rodzinnej jest zobowiązana powiadomić ZUS o zaprzestaniu uczęszczania do szkoły - uczelni.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie okazało się zasadne jedynie w części, tj. co do odsetek, co skutkowało zmianą zaskarżonej decyzji organu rentowego jedynie w tym zakresie. W pozostałej części jako niezasadne musiało ulec oddaleniu.

Zgodnie art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 2015.748) dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej do czasu ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia. Zatem prawo do renty rodzinnej dla dzieci, które ukończyły 16 lat życia, z zastrzeżeniem do ukończenia nauki w szkole (pkt 2), jest wyjątkiem od zasady przysługiwania tego prawa wszystkim dzieciom, które nie skończyły jeszcze 16 roku życia (pkt 1) – vide wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 3/04, publ. OSNP 2005 nr 8, poz. 116; z dnia 5 lipca 2012 r., I UK 65/12; z dnia 3 sierpnia 2012 r., I UK 96/12. Dalsze objęcie świadczeniem uzależnione jest od spełnienia odrębnych przesłanek, tj. kontynuacji nauki, bądź całkowitej niezdolności do pracy lub samodzielnej egzystencji. Nie budzi więc wątpliwości, iż cel renty rodzinnej to zapewnienie uprawnionemu członkowi rodziny niezbędnego źródła utrzymania, które z powodu śmierci ubezpieczonego utracił. Wsparcie finansowe powodowane wiekiem, stanem zdrowia, bądź pobieraniem nauki w szkole, pozwala na godziwą egzystencję osób, które ze wskazanych przyczyn nie są zdolne lub nie mają możliwości samodzielnego zarobkowania.

Bezspornym jest, że odwołujący się w okresie od 01.12.2014r. do 30.09.2015r. nie kontynuował nauki oraz nie poinformował organu rentowego o zaprzestaniu kontynuowania nauki. Wyplacona mu w tym okresie renta rodzinna stanowiła świadczenie nienależnie pobrane.

Świadczenie pobierane nienależnie, rodzi po stronie ubezpieczonego obowiązek jego zwrotu na zasadach określonych w treści art. 138 przywołanej ustawy emerytalnej. Zasady wynikające z art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 2015.121), o ile nie są odmiennie uregulowane w art. 138, znajdują pełne zastosowanie w stosunku do osób, które pobrały nienależnie świadczenia (art. 84 ust. 5 ustawy systemowej). Stosownie do treści art. 138 ust. 1 osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. W myśl ust. 2 za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) ·świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) ·świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Mając na względzie okoliczność, iż ubezpieczony pobierał świadczenie z tytułu renty rodzinnej w okresie od dnia 01.12.2014 r. do dnia 30.09.2015r. mimo wystąpienia okoliczności powodującej ustanie prawa do jej wypłaty (zaprzestanie pobierania nauki), przy czym został pouczony o obowiązku każdorazowego informowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o zaprzestaniu nauki, stosownie do treści powołanego przepisu, zobowiązany jest do zwrotu nienależnie pobranych kwot.

Dlatego też jego odwołanie w tym zakresie Sąd, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., oddalił.

Argumentacja odwołującego, że część renty rodzinnej, do której zwrotu został zobowiązany, powinna automatycznie przejść na jego siostrę jako drugą osobę uprawnioną do renty rodzinnej, jest niezasadna. Zgodnie z art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych renta rodzinna wynosi

- 1) ·dla jednej osoby uprawnionej - 85 % świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu;
- 2) ·dla dwóch osób uprawnionych - 90 % świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu;
- 3) ·dla trzech lub więcej osób uprawnionych - 95 % świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

Stosownie do treści art. 74 ust. 1 wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna, z uwzględnieniem ust. 2-4. Renta rodzinna podlega podziałowi na równe części między uprawnionych (ust. 2). W razie ujawnienia okoliczności powodujących konieczność dokonania podziału renty rodzinnej po raz pierwszy lub zmiany warunków dotychczasowego podziału renty ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych organ rentowy dokonuje podziału świadczenia od miesiąca ujawnienia tych okoliczności (ust. 3).

Organ rentowy wypłacał 90% świadczenia łącznie dwóm osobom uprawnionym (odwołującemu i jego siostrze). Zdaniem odwołującego powinno dojść do nowego podziału renty rodzinnej, która jednej osobie uprawnionej przysługuje w 85% świadczenia, co w konsekwencji oznacza, że świadczenie nienależne w rozumieniu art. 138 ustawy pobierane przez ubezpieczonego w spornym okresie stanowi tylko 5% wypłaconej renty rodzinnej, jako różnica między wysokością renty rodzinnej dla dwóch osób a wysokością renty, która przysługuje jednej uprawnionej osobie.

Z takim stanowiskiem odwołującego nie można się zgodzić. Zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 grudnia 2007 r., sygn. akt III AUa 2497/06 (LEX nr 447177) pobranie przez jedną z osób uprawnionych do części renty rodzinnej nienależnego świadczenia, nie powoduje automatycznie ponownego podziału renty za ten okres na rzecz pozostałych świadczeniobiorców. Podobnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 marca 2010 r., sygn. akt II UK 235/09 (OSNP 2011/17-18/235) stwierdzając, że osoba, która nienależnie pobrała część renty rodzinnej jest zobowiązana do zwrotu całości wypłaconych świadczeń, bez możliwości wstecznego ustalenia nowej wysokości lub nowego podziału renty ze względu na zmianę liczby osób uprawnionych za okresy przypadające przed miesiącem ujawnienia okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie wysokości lub ponowny podział renty rodzinnej (art. 74 ust. 2 w związku z art. 138 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Obowiązek podziału jednej łącznej renty rodzinnej na równe części między uprawnionych członków rodziny, o którym mowa w art. 74 ust. 2, nie ma znaczenia technicznego, ale istotne znaczenie normatywne określające prawo każdej osoby uprawnionej do równej części renty rodzinnej już dlatego, że przychody uzyskiwane z tytułu przysługujących im podzielonych części rent rodzinnych podlegają podatkowi dochodowemu od osób fizycznych. Zupełnie innego stanu faktycznego niż ustalony w niniejszej sprawie dotyczy pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2013 r., sygn. akt II UK 313/12 (OSNP 2014/3/43), zgodnie z którym świadczenie, które było wypłacane jako łączna renta rodzinna do rąk jednego z uprawnionych, który okazał się osobą niemającą tytułu do jej pobierania, podlega zwrotowi w zakresie, w jakim kwota pobranego nienależnie świadczenia przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej w zależności od liczby uprawnionych, bez uwzględnienia tej osoby. Powyższe rozważania Sądu Najwyższego poczynione zostały na gruncie sytuacji, w której osobą pobierającą świadczenie łącznie wypłacane kilku beneficjentom okazała się osoba do świadczenia nieuprawniona. Nie inaczej należałoby ocenić sytuację, w której renta jako świadczenie łączne wypłacane jest do rąk osoby uprawnionej, a następnie okaże się, że jedna z pozostałych osób, na które świadczenie było wypłacane, utraciła prawo do renty. W konsekwencji więc zawsze odmiennie należało będzie traktować sytuację, gdy część świadczenia jest wypłacana bezpośrednio do rąk osoby, która nie jest do tego świadczenia uprawniona, od sytuacji, w której część świadczenia przypadająca osobie, która utraciła prawo do renty rodzinnej, jest wypłacana do rąk jednej z pozostałych osób współuprawnionych do renty rodzinnej. W niniejszej sprawie odwołujący jako osoba pełnoletnia pobierał część przypadającego na niego świadczenia, podobnie jak i jego siostra. Do takiej sytuacji znajduje w pełni zastosowanie pogląd wyrażony w powołanym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2010 r., sygn. akt II UK 235/09.

Sąd nie podzielił jednak twierdzenia organu rentowego, iż od dłuższej sumy należne są za okres od dnia 23.12.2014r. do 30.11.2015r. tj. do dnia wydania decyzji nakazującej zwrot świadczeń.

Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 26.09.2012 r., sygn. akt III AUa 316/12, LEX nr 1223382, stwierdził, że przepis art. 84 ust. 1 ustawy systemowej, a także przepis art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie określa, w jakim terminie nienależne świadczenie winno być zwrócone, a zatem dłużnik, według zasad prawa cywilnego, winien spełnić świadczenie niezwłocznie od doręczenia mu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia, jako nienależnie pobranego. W uzasadnieniu swego stanowiska Sąd Apelacyjny powołał się na wyrok

Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r. (I UK 210/09, LEX nr 585713), zgodnie z którym nie można utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania "kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją" (ust. 4) oraz "uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności" (ust. 7). Świadomość uzyskania prawa do świadczeń na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo innego rodzaju wprowadzenia w błąd organu rentowego jest jedynie jedną z przesłanek wydania decyzji. Organ rentowy jest przy tym - z mocy art. 138 ustawy emerytalnej (tak samo z mocy art. 84 ustawy systemowej) – ograniczony, co okresu, za który może żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń. W tej decyzji organ określa kwotę świadczeń nienależnych, od kwoty wymienionej w decyzji należą się odsetki " w wysokości i na zasadach prawa cywilnego".

W kolejnym swym wyroku z dnia 11.10.2012 r., sygn. akt III AUa 985/12, LEX nr 1223386, Sąd Apelacyjny w Łodzi potwierdził powyższe stanowisko, w którego uzasadnieniu, powołując się na treść art. 481 k.c., stwierdził, że odesłanie do prawa cywilnego w tym przepisie (art. 84 ustawy systemowej) zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego oznacza, iż organy rentowe powinny naliczać odsetki ustawowe od nienależnego świadczenia od dnia doręczenia osobie zobowiązanej, decyzji obligującej do zwrotu takiego świadczenia, gdyż dopiero od tej daty osoba taka jest w zwłocie ze spełnieniem świadczenia, które jest wymagalne dopiero od daty doręczenia tej decyzji określającej wysokość takiego świadczenia. Zobowiązanie natomiast odwołującego się do zapłaty odsetek za okres wcześniejszy liczony wstecz od daty wydania decyzji jest w świetle powyższych rozważań nieprawidłowe. Stanowisko to Sąd Apelacyjny w Łodzi podtrzymał w swoich kolejnych wyrokach, w tym m. in. w wyroku z dnia 20.05.2013 r., sygn. akt: III AUa 542/13, LEX nr 1321964, z dnia 17.09.2014r. sygn. akt III AUa 2425/13 , LEX nr 1527050 .

Stąd zaskarżona decyzja uległa zmianie w zakresie żądania zwrotu odsetek za okres w niej wskazany poprzez jego wyeliminowanie.

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w sentencji wyroku.

SSO Ewa Solecka